

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Loci vnde ad commouendos affectus argumenta ducuntur. cap. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

ad mouendam Voluntatem , oportere prius intellectum bene edoceri & conuinci: hic enim est ordo inter has duas potētias, vt prius lumen recipiat intellectus, quam moueatur voluntas. Ita D. Thomas, & satis vulgo est decantatum. Sit autem doctrina non valde difficilis, aut Metaphysica, vel quæ in speculatione magis sita sit, hæc enim potius extinguit motum, quam adiuuat: sed sit facilis, & ad motum accommodata, de Amore Dei in nos, de eius beneficijs, deque alijs titulis quibus ad Deū amandum vrgemur; de Mysterijs Christi Redemptoris, de peccati turpitudine, de virtutum omnium honestate ac splendore, de quatuor nouissimis, de Beatissima Virgine, de Sanctorum exemplis, ac Martyrum heroicis factis, & similibus. In vniuersum ea maxime auditores mouent, quæ & grauias esse, & pertinere ad ipsosmet persuasum habent. Idcirco det operam Concionator, vt qui audiunt, intelligant suum ipsorum negotium, & quidem maximi momenti, neque longè abesse vtilitatem, vel perniciem, sed iam instare, imò adesse. Quam ad rem S. Chrysostomus frequentissimè & efficacissimè vtitur comparationibus à damnis huius vitæ vel corporis, vel rei familiaris, transferens ad animæ vtilitates & detrimenta; hac enim arte facilius intelliguntur & mouent.

Intellectus prius bene informadus.

Loci vnde ad commouendos affectus argumenta erui possunt. Cap. IV.

Loci verò vnde affectus desumi debent genericè loquendo plurimi sunt, scilicet . Honestum, vel turpe, facile vel difficile, vtile vel inutile, necessarium, indignum, Exempla, similia, definitiones, cause, effectus, concomitantia, adiuncta propria personarum, locorum, qualitatum . Omnes loci qui inseruiunt amplificationi huc tendunt, maxime ad proprias, & peculiare (vt vocant) circumstantias descendendo: debet enim oratio, qua volumus mouere affectus, non solum continere amplificationem, seu expolitionem, sed accuratam rerum descriptionem, quæ ad illum affectum, quem mouere contendimus valeat; si quidem res exposita magis apparet ac mouet, quam complicata, vt rectè Cicero disierit, qui (ait) breuiter aut summissè docere iudicem possunt, permouere non possunt, in quo (inquit) sunt omnia. Ita videmus sepius Prophetas, cum calamitatem, aut stragem aliquam minantur, eam multis modis rebusque circumstantibus depingere . Legatur oratio

Amplificatio feruit affectibus .

2. de Orat.

Gen. 43.

. . .

Oratio fit flexanima.

2. de Orat.

In Gorgia.

Figura.

Ipsa pronun-
ciatio multū
valet ad Af-
fectus.

tio quam Iudas habuit ad Iosephum pro Benjamin, in qua ad eum mouendum singulares rei conditiones ad id apta, sic percensentur ac proponuntur, vt ad ea verba commotus Ioseph sese à fletu cohibere non potuerit. Præterea singuli affectus habent suos peculiare locos ex quibus eruuntur, hos oportebit videre, vt sciamus quemadmodum excitetur Amor, Spes, & alij de quibus nos infra tum ex Aristotele, tum ex nostris Theologis differemus. Quarto, ipsa oratio & dictio, quos paritura est, debet affectus induere, & sese in varias figuras transformare. Hæc est oratio quæ dicta est ab Ennio flexanima, & regina animorum. Hanc Plato fuisse Periclis affirmat, quem refert, quemadmodum cytharedus ad motus ad cordas digitis quem vult sonum elicit, ita illum orationis genere quicumque vellet motum, in auditorum animis solitum excitare. Et sanè veluti diuersitas Musicæ modo lachrimas, modo gaudium, modo animositatem, modo deuotionem parit, ita varium orationis genus & variatus dicendi stylus aliter atque aliter affect. Ac proinde aliter instruenda concio est, cum ad peccatorum dolorem mouere nitimur, aliter cum ad timorem penarum, aliter cum ad amorem, longe alium modum requirunt motus lenes à grauib; si vult commiserationem facere, sit flebilis, si gaudium, ipsa oratio quodammodo exultare debet, si iram, vel odium indignabunda sit, modestiæ plena, si pudorem, vehementem in vitiorum reprehensione; in materia graui, sit genus orationis concitatum & ardens, alioquin vix credat quis oratori. Demosthenes, cum ad eum reus quispiam accessisset, rogans vt suam causam atrocissimam defenderet, & in ea referenda, placida oratione rem totam narraret, respondit non credere se, verum id esse quod narrabat: cuius responso, accensus alter vehementer, rem ita esse grauius asseuerabat, acriter dolens; tum Demosthenes iam sibi persuasum esse dixit. Figuræ multæ verborum, ac sententiarum, orationem non solum ornant, sed motui seruiunt maximè: de quibus suo loco agemus sed inter eas præcipuum in hunc finem, locum habere videntur Descriptiones variæ, quæ res ante oculos ponunt, in quibus qui benè fuerit exercitatus, habebit motus ad manum, quarum vltimo loco inter figuras exempla proponemus. Quinto ipse modus pronuntiandi multum etiam adiuuat, nam in affectibus qui lenes sunt commouendis, oportet lenta potius voce proferre quæ dicas, quam nimis accelerata, requiritur lenitas vocis, vultus modestia, pudoris significatio, comitas

ver-

verborum, facilitas animi grati, sententiæ humanæ, oratio suavis. Ad graves verò affectus suscitandos, concitata, & inflammata pronuntiatio opus est, acrimonia vocis, gestuum maiori agitatione. Rectè Greg: Mens inquit concupiscentijs exterioribus occupata igne diuini amoris non calet & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores nequeunt, verba, quæ frigido ore proferuntur. Sit pronuntiatio viua, efficax, feruens, non languida, vrgeat se ipsum, non fictè, non affectans motum in se, qui tantum ex ore nascatur, sed ex ardore cordis inflammata voces erumpant: & hoc est caput rei, in multis enim apparet, vt ita dicā affectatus affectus, ideoque multū laborāt, sed nihil efficiunt. Sextò idcirco monendus mihi est de integro Concionator in tota hac materia, quæ ad mouendos affectus pertinet, debere eum in se se ardorem ac feruorem spiritus excitare; qui spiritus non consistit in nudis clamoribus, aut magna corporis agitatione, vel manuum complosione, seu valida pulpiti percussione, (nam sæpè intempestiui clamores in aërem iaciuntur, & dum auribus obstrepunt, corda obtundunt) sed in charitate inflammata, quæ si adsit, verba ex corde concionantis vibrantur cum efficacitate, ac robore quodam virili, ac moderati quoque clamores pectora auditorum peruadunt. Nec raro experti sumus, paucula verba viri admodum spiritualis, posse maiores motus efficere, quam longas, & multas hominis eloquentis conciones. Præterea cum ex abundantia Spiritus os loquatur, tunc copiosa & efficax effluit eloquentia, alloquendo peccatores, exclamando, precando, obiurgando, obtestando adiurando, inuocando cælum ac terram, collacrimando, admirando, aliquando suspendendo sermonem, per aliquantulum silentium & morulam, & deinde vehementius graui allata aliqua sententia vrgerendo, imitando quantum fieri potest Eliam, cuius verba erant quasi facula & Beatum Stephanum, cuius spiritui non poterant resistere aduersarij. Huiusmodi præter multos antiquos Patres scimus etiam Vincentium ferrerium, Antonium Patauinum, Bernardinum Senensem, & alios recentiores fuisse. Quorum vtinam multos similes nostris tēporibus haberemus, facile esset, & copiosam frugem colligere, & quanta sit vis in commouendis affectibus intelligere. Ad hunc autem ardorem spiritus in corde concionantis excitandum, plurimum meo iudicio iuuare poterit recitatio intentionis in hoc munere, purificando eam diligenter ab omni humano affectu honoris, plausus popularis, cupidita-

Loquens cū
spiritu mo-
uet affectus.

Loquens cū
spiritu mo-
uet affectus.

tis,

Confidat in
spiritu Dei,
non in sua
facultate.

Ho. 22. in
Epist.

Sententiæ scri-
pturæ exami-
nentur.

tis, ac lacri rerum temporalium, item timoris humani, solam Dei gloriam sibi ante oculos proponendo, & auditorum salutem ex sincero ac feruente animarum zelo profectam. Septimo quoniam totum bene, ac cum fructu concionandi negotium in commouendis affectibus, vt sæpe iam diximus situm est, idque arduum ac difficile plerisque videri potest, vt verè est, moneo vt nemo hac in re animum despondeat. Nam ipsum Dei verbum, si in paranda concione studium ac diligentia adhibeatur, ex se magnam vim habere solet: Verbum (inquam) quod ex Dei ore manauit, non potest non hominū corda penetrare, cum à Paulo dicatur, sermo Dei viuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens etiam vsque ad diuisionem animæ & spirituum, discretor spirituum & cogitationum. Sapienter de verissimè hoc docet Greg. Verba ait sacræ scripturæ lapidi similia dixerim, in quo ignis latet, qui manu quidem frigidus tenetur, sed percussus ferro per scintillas micat, atque hoc emittit ignem, qui post ardeat, quem prius frigidum manus tenebat; sic sacri verba eloquij per verba literæ frigida tenentur, sed si quis hæc aspirante Domino, intento intellectu pulsauerit, de mysticis eius sensibus ignem producit, vt in eius verbis, post animus spiritualter ardeat, quæ prius per literam, ipse quoque frigidus audiebat. Itaque necesse non est, vt multum sua facultate confidat Concionator, sed potius humiliter suam vndecumque infirmitatem agnoscat: & tamen sibi persuadeat Dei verbis hanc inesse vim ex se, quantumuis simpliciter stylo, ac probatione enuncientur. Sumat ex scripturis sacris, etiam ex Patribus Sanctis sententias aliquas, quæ affectus contineant, easque bene explicet, nam hæc suo pondere & authoritate mouebunt, si modo non decantet solum, sed expendat res, pensitet circumstantias, verba examinet, & induat eundem spiritum, (quod est res planè in concionante nobilissima) quem verba significant, non solum externis verbis, per quandam vocis fictionem, Sed magis corde & interno sensu, nec solum rei naturam & suæ mentis affectum. Aliquando etiam aliorum affectus exprimimus, vt ad eundem auditor moueatur, sicut cum narramus aliquam historiam irati hominis, metuentis, commiserantis, lætantis; qui modus est commodus, nec desunt in sacris literis, & in nostrorum Patrum voluminibus; atque Ecclesiasticis historijs exempla plurima, quæ id efficiant. Sic referam lachrimas Hieremię lugen-

tis desolationem, & ruinam ciuitatis Hierosolimitanae, si con-
 tritionem & dolorem peccatorum velim concitare, proponā
 historiam poenitentis Dauidis, Magdalenae, filij prodigi, Pcla-
 gia, Thaidis, Iacobi Eremita: Si condonationem iniuriarum,
 erit ad rem historia Ioseph. Si ad ærumnarū tolerantiam exhor-
 terit utilis descriptio patiētiae Iob. Tobiae &c. Octauo deniq;
 nihil meo iudicio poterit esse vtilius, quam vt studeat orator
 habere ac perpetuo cōseruare cor pium ac tenerum, quod fiet
 si studium orationis, & meditationis nunquam in se sinat lan-
 guescere, stas precationes, neque omittat vnquā, & diligen-
 ter, & cum fructu peragere curet; istud enim est quod nobis
 Deus commendat, Ignis in altari semper ardebit, quē nutrit
 Sacerdos subijciens ligna per singulos dies. Nutritur enim de-
 uotionis ignis; Meditando, & Orando. Nec est difficile in di-
 cente advertere & conijcere, vtrū ex spiritu Orationis loqua-
 tur, an promat ex memoria quæ scripsit in pagella, & an fer-
 uor sit verus; & ex corde accenso sua sponte nascatur mouen-
 te Spiritu sancto, an sit fictus, & extrinsecus ascitus atque coa-
 ctus. Præterea multum adhuc Spiritum in Oratore conseruan-
 dum valent orationes quas Iaculatorias vocāt, lectiones libro-
 rum spiritualium, frequentia colloquia de ijsdem rebus spiri-
 tualibus eum vix pijs, & diuino spiritu afflatis: Aliquæ cor-
 poris afflictationes, visitare domos hospitales & carceres, &
 his similia. Plurimum proderit audire Concionatores feruen-
 tes, qui non tam de rebus diuinis agant, quam diuino Spiritu
 agantur. Postremo antequam ad concionandum accedat, fun-
 dat preces, & à Deo impetret gratiam mouendi, obnixè Chri-
 stum deprecans, ne sinat Sanguinem suum conculcari, aut inu-
 tilem reddi, & Dæmonem tam multa molientem victorem eua-
 dere. Hæc de mouendis affectibus in vniuersum dicta sint, iam
 de singulis aliquid perstringere aggrediamur, locosque tum
 Aristotelicos, tum Theologicos aperiamus.

Adiuuentz
 ad deuotio-
 nem conser-
 uandam in se
 ipso.

est aut dō
 supulat in

 est audire

Ira affectus quomodo excitandus ex Aristotele.

Cap. V.

2. Rhet.

DE affectibus singulis aliqua docet Aristoteles, naturam
 eorum, proprietates, & causas explicans; ex eō nobis est
 animus, non omnia sed aliqua excerpere quæ ad rem nostram
 faciunt: quoniam de Affectuum natura, optimè omnium ex suis
 principijs philosophatum eū arbitramur quare omnia ex Ari-

Ff stotele

